

PEDRO H. SARRIONANDIA
GARAITIK MAROKORA ETA ITZULERA

DURANGO PUDO SER DETROIT

ZORNOTZAKO BATAILA

LA EDAD DE ORO DEL CASERIO VASCO

astola

ikerketa eta historia

DURANGALDEKO URTEKARIA

6.zk 2012 5€

DURANGO

*eskualde baten
mila aurpegi*

TESTUA NEREA MUJIK

GALDEA

J.M. Casas Torres geografo bikainak eskualdeak duen zentzuari buruzko hausnarketa egin zuen 1973an, Geographica aldizkarian argitaratutako artikulu batean. Honatx:

“ Eskualdeak bizirik daudelako, hain zuzen, haien mugak zehazgabeak dira, eta etengabe aldatzen dira. Egia esan, haren buru den hiriaren eragina aginpidez (nagusitasunez) iristen den eremuarekin bat dator eskualdea. Hiri horren eragina lausotu eta beste hiriarena hasten den tokian bukatzen da lehenengo eskualdea, edo beste la esanda, eskualdea txikiagoa da. Hori dela eta, eskualdeei ezin zaizkie muga zehatzak ezarri. Ez daukate halakorik. Eskualdeen eremua ez da bukatzen futbol-zelaien moduan, marra batzuen bidez; aldiz, zerrenda zabal samarra da, ia erabaki gabea, eta aurrera edo atzera egiten du buru duen hiria indartu edo ahuldu egin den heinean (...). Muga zehatz batzuk ipintzea ulertzekoa izan daiteke, edota gehiegiko akademizismoa, administrazioaren exijentzietan dagokienez, baina egiaz, zelaiari atek ezarri nahi izatea da. ”

📍 Durango. Txelu Angoitia.

Gaur egun, bizirik al dago eskualdea? Ba al dago eskualdeko bertakotasun-sentimendurik? Beharrezkoa al da hura berreskuratzea? Nork zedarritzen ditu eskualdeak? Mugaketa hori, administrazioaren kontua baino ez da?

Garai honetan, distantziak “txikitu” egin direnean, eskualderik ba ote dagoen galdetzen diogu gure buruari. Bai administrazio-unitate gisa –modu askotara izendatu eta hainbat helburu izan ditzakeena (hezkuntzakoa, osasunekoa, judiziala...)– bai eskualde-buru baten inguruan herritarrek beraiek sentitzen eta hautematen duten espazio gisa. Izan ere, lurraldea nolabait kudeatu behar duen edozein instituzio edo erakundek hainbat eremutan banatzen du, haren kudeaketa errazteko.

Irisgarritasunaren hobekuntzak eskualde baten bertako-

tasun-sentimendua lauso dezake. Esate baterako, Amorebieta-Etxanoko edo Otxandioko herriguneak zeharkatzen zituzten errepideak saihesbideekin ordeztu dira, eta joan-etorriak errazten dituzte. Gero eta garraio publiko gehiago dugu, lurraldea are eta azkarrago zeharkatzen du, autobusak autobideetatik doaz, eta zorionez, eguneroko presa dela eta, ez dira eskualdeko herri askotan geratzen. Hala, Ermutik Bilborako autobusa, esaterako, ez da eskualdeko ezain herritatik igarotzen, ez eta Otxandiokoa ere, hiriburura iristeko Arratia bailara zeharkatzen baitu.

Durangaldearen kasuan, eskualdea osatzen duten herritarren artean lotura berezirik badagoen planteatu beharko genuke. Casas Torresen gogoetari men eginez, zedarritzerik badagoen eta zedarritze horiek finkoak edo aldakorrek diren galdetu beharko genuke.

Argi dago administrazioak bere funtzionamendurako udalaz gaindiko hainbat zatitze egin dituela Durangoren inguruan. Antzinako Durangoko Merinaldetik oraingo Eremu Funtzionalera.

Baina badaude eguneroko bizimoduko beste alderdi batzuk ere Durangaldekoak garela gogorarazten digutenak, adibidez kultura-zentroen baterako programazio koordinatua, hala nola Arriola (Elorrio), San Agustin (Durango) eta Zornotza (Amorebieta-Etxano). Baita sari batzuk ere, Hemendik sariak, kasu; eskualdeko aldizkariak eta argitaraldi handiena duten egunkari batzuen edizioek ere, tarteko lurralde batekoak, hots, Durangaldekoak garela gogorarazten digute. Azken hamarkadan kaleratu diren beste argitalpen batzuek, adibidez “El pasado reciente de Durango y su comarca (1960-1991)” (N. Mujika) edo “GR229. Urkiola-Durangaldea” Durangaldea izan badela nabarmentzen laguntzen dute.

Eskualdetasun-sentimendua duela 50 urtetik izan da Gerediaga Elkartearen, haren estatutuaren eta barne-egituraren, antzinako Durangoko Merinaldea osatzen zuten udalerrietako ordezkari bana baitu.

Baina, gaur egun, benetakoa al da sentimendu hori? Antzinako Merinaldeko mugarteak, baliodunak al dira gaur egun ere? Zer puntutaraino banatzen gaitu orografiak –inguruko portuek (Areitio, Urkiola, Trabakua)– Ermua, Mallabia eta Otxandiotik, mugakide izanda eta historikoki Durangoko Merinaldean egonda?

Zer gertatzen da bailararen hondoarekin? Ibazaibal Durango eta Amorebieta-Etxanoren artean igaro da, tartean udalerririk hartu gabe (12 km); distantzia handiegia da, eta Bilborako bidean dago, gainera. Hori dela eta, Amorebieta-Etxano hiriburuari begira dago.

Durangotik Elorriorako edo Zaldibarrerako distantzia –11 eta 10 km-koa, hurrenez hurren– ez da horrenbeste aldentzen Amorebieta-Etxanoren kasutik. Hala ere, Kanpazar portuak lehenengoaren kasuan, eta Areitio bigarrean, Durangora begira jartzen ditu herri biak, eskualdearen buruari.

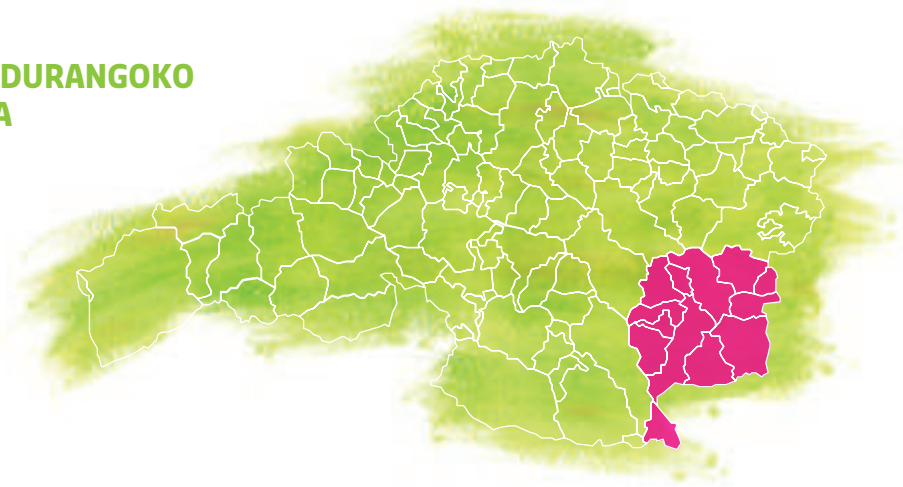
Gaur egun, esan daiteke eskualdetasun-sentimendua desagertu edo lausotu egin dela gure artean, hainbat argitalpen, ekitaldi, eta abarren bitartez, gutako batzuk sentimendu hori elikatzen saiatzen garen arren; horien artean, Gerediaga Elkarteak antolatzen duen Merinalde eguna da sona handienetakoa duena.

Administrazioari dagokionez, geroago ikusiko dugun moduan, eskualdea bizirik dago. Tarteko lurralde-zatiketa da, udalerraren eta lurralde historikoaren artekoa, eta kudeaketa arintzen du. “Eskualdeari” ezarritako zedarrak, ordea, ez datoz bat mendebaldeko (Amorebieta-Etxano), ekialdeko (Ermua eta Mallabia) eta hegoaldeko (Otxandio) muturrekin. Espazio horiek ez daude argi eta garbi eskualdeko buruaren eraginpean.

Eskualdea, udalaz gaindiko entitate gisa, baliagarria da beste hainbat kontutarako gaur egun ere, adibidez eskubideak defendatzeko, zerbitzuak erakartzeko, udalen egunerokoa gainditzeko duten azpiegiturak hobetzeko. Udalen mugarriek eskualdeko jardunean eragin ditzaketan trabak saihesteko baliabide ezin hobea da. Puntu honetan, Durangaldeko udalerririk guztiek osatzen duten Amankomunazgoa gailentzen da, eskualdearen garapen integrala lortzeko.

Jarraian, Durangaldeak zer eskualde-izaera (udalaz gaindiko entitateak) hartu izan duen ikusiko dugu, antzinako Durangoko Merinaldetik, gaur egungo Durangoko Eremu Funtzionalera.

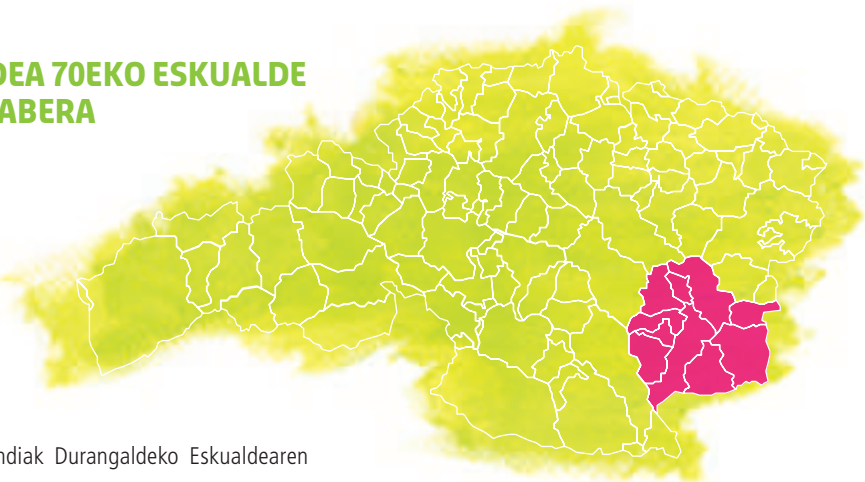
ANTZINAKO DURANGOKO MERINALDEA

Agirietan duen lehenengo lekukotasuna XIV. mendekoa da; 1526ko Bizkaiko Foru Berriak 7 merinalde aipatzen ditu, eta horien artean dago Durangoko Merinaldea. Merinaldeak "Merioek beren zeregin ekonomiko zein ju-

dizialak betetzeko administrazio-barrutiak ziren (López Atxurra et al). Durango Merinaldeko Adiskideen Gerediaga Elkartearen iritziz, 1965eko Merinaldea egungo amankomunazgoaren aurrekaria zen jada.

DURANGALDEA 70EKO ESKUALDE-PLANEN ARABERA

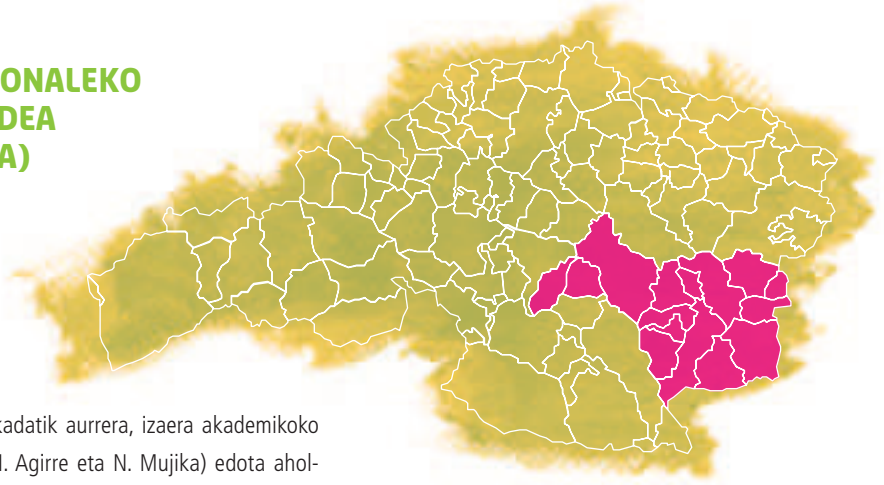

Bizkaiko Foru Aldundiak Durangaldeko Eskualdearen Hiri Antolamendurako Plana idatzi zuen, eta Etxebizitza Ministerioak onartu egin zuen 1971n. Orduko hartan, "lurraldean elkarren ondoan egoteagatik eta arazo komunak izateagatik lotutako udalerrien" multzotzat jo zen eskualdea. Bilboko Merkataritza, Industria eta Nabi-

gazio Ganberak Eskualdeko Planen zedarritzea baliatu zuen ondoren, hirurogeita hamarreko eskualdeko azterketa soziologikoetan, eta Euskal Estatistika Erakundeak (EUSTAT) hura erabiltzen du oraindik ere.

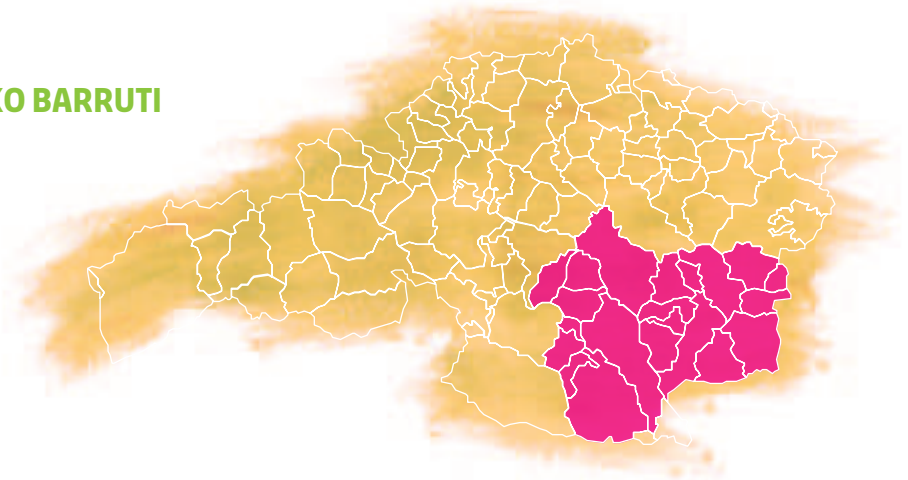
JITE FUNTZIONALEKO DURANGALDEA (EZ OFIZIALA)

Laurogeiko hamarkadatik aurrera, izaera akademikoko zenbait ikerketek (I. Agirre eta N. Mujika) edota aholkularitzek eginikoek, eskualdeak "hautsi" edo "txikitu" egin zuten, kanpo utzi baitzituzten Mallabia eta Ermua, Otxandio eta Amorebieta-Etxano. Mugatze horretarako baliaututako irizpideak ikerketa guztietan aztertu ziren. Eskualdearen izena, kasuren batean, aldatu egin zen,

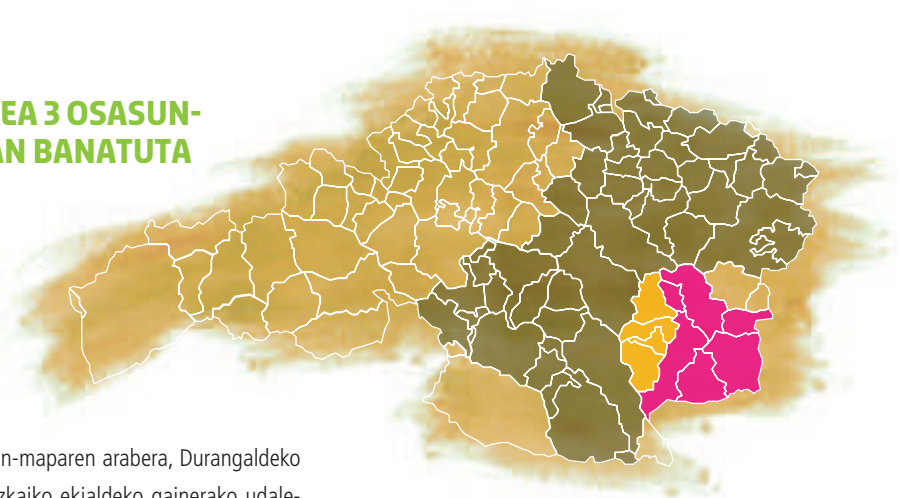
izen geografikoa hartuta: "Ibaizabal garaia" (N. Mujika). Beste instituzio batzuen artean (Euskaltel, Telefónica...), azpimarratzekoa da Durangoko Merinaldearen Amankomunazgoak zedarritze horixe erabiltzen duela.

DURANGOKO BARRUTI JUDIZIALA

Durangoko Barruti Judizialak Durangaldea "zabandu" eta "Arratia-Durango" hauteskunde-barrutiaren ekialdeko sektorea "gehitu" egin zion.

DURANGALDEA 3 OSASUN-ESKUALDETAN BANATUTA

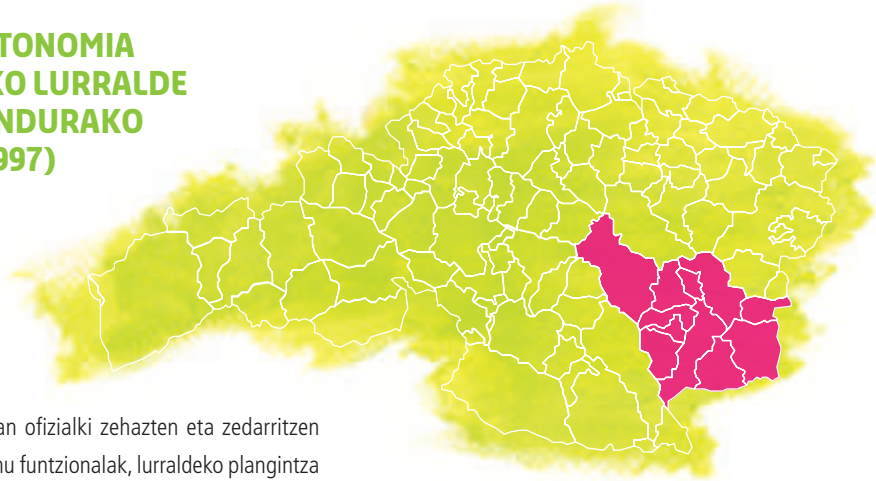

EAEko 1994ko Osasun-maparen arabera, Durangaldeko udalerrri gehienak, Bizkaiko ekialdeko gainerako udalerriekin batera, "Barnealdeko eskualdea"n daude; bestalde, sailkapen horretatik kanpo gelditzen dira Ermua eta Mallabia, "Gipuzkoako Mendebaldeko eskualdea"n

baitaude, eta Otxandio, "Arabako eskualdea"n baitago. Emaizta mapa bitxia da, lurralde historikoen mugarreak ere urratzen ditu eta.

EUSKAL AUTONOMIA ERKIDEGOKO LURRALDE ANTOLAMENDURAKO ARAUAK (1997)

Dokumentu horretan ofizialki zehazten eta zedarritzen dira lurraldeko eremu funtzionalak, lurraldeko plangintza eta kudeaketarako tarteko maila gisa, eta lurralderako plan partzialak idazteko oinarri gisa. Durangoko Eremu Funtzionalaren Lurralde Plan Partziala behin betiko onartu zen 2011n. Eremu Funtzionalak eskualde-mailako zedarritzeak dira, "funtzionaltasun kontzeptu zabal" batean oinarrituta ezarritakoak; hala, irizpideak konbinatu dira, dagokion burua eta haren eragin-eremua oi-

narri hartuta, eta ondoren, irizpide historikoei eta fisikoei erreparatuta. Bitxia bada ere, mugarreak bat datoz beste egile batzuek emandako irizpide funtzionalekin, Amorebieta-Etxano izan ezik –Durangoko Eremu Funtzionalaren barruan geratzen da. Izan ere, gainerako autoreek udalerrri hori alde batera uzten zuten.

Udalen izenak mapan kontsultatzeko:

www.eustat.es/documentos/planimet/division_territorial_Euskadi_2010.pdf

 Durango gauean. Txelu Angoitia

ONDORIOA

Hortaz, eskualdea, Eremu Funtzionala, Udalez gaindiko Eremua, Amankomunazgoa, edo dena delako izena hartuta ere, oraindik indarrean dagoela ondoriozta dezakegu, eta lurraldearen eta hainbat zerbitzuren kudeaketaren ikuspegitik, unitate ezin hobea da. Dena den, herritarren artean ez da argi gelditzen eskualdearen ikuspegia, haien eskualdetasun-sentimendua. Era berean, ez da ezbaian jartzen honako lerrootan mintzagai izan dugun eskualdea Durangoren inguruan egituratzen dena; zalantzarik gabe, bilbearen nodoa da, eta zenbait ihes-lerroko lurral-

dea hartzen du, ihes-lerro nabarmenagoak Mallabia eta Ermuaren kasuan –Gipuzkoari begira– eta Otxandioaren kasuan –Arabari begira. Amorebieta-Etxanoren kasuan, eztabaidagarria da bederen, azken urteetan eskualdearen azpiburuaren zeregina hartu baitu, baina edonola ere, Bilbotik hurbil egoteak haren garapean eragozten du zenbait alderditan.

Nerea Mujika Ulazia

Deustuko Unibertsitateko irakaslea